JOHN NURMISEN SÄÄTIÖ
JOHN NURMINEN FOUNDATION

21.10.2019

John Nurmisen Säätiön lausunto

HALLITUKSEN ESITYKSEEN EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2020

Vesistöjen kannalta haitalliset tuet

Itämeren ja vesistöjen suojelussa on tärkeää huomioida paitsi suoraan vesistöjen ja Itämeren tilan parantamiseen tähtäävät toimet, myös ne vesistöjä kuormittavat ja pilaavat toimet, joita valtion tulo- ja menoarvion kautta edistetään. Talousarvion perusteluissa on mainittu tästä näkökulmasta turpeen alempi verokanta, jota todella edistää sekä mittavia vesistö- että ilmastopäästöjä aiheuttavaa toimintaa.

Turpeen noston lisäksi Itämeren, vesistöjen ja myös ilmaston kannalta erityisen haitallista toimintaa on suometsien ojitus, jota edistetään momentilta *44. Tuki puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen* yhteensä 56 230 000 eurolla. LUKEn ja SYKEn tutkimustulosten perusteella juuri ojitettujen suoalueiden typpi- ja fosforipäästöt ovat paljon aiempaa tiedettyä suuremmat. Uusien arvioiden mukaan juuri ojituksista johtuen metsätalouden ravinnekuormitus on kaksi tai jopa kolme kertaa aiemmin arveltua suurempi, mikä nostaa metsätalouden joillain alueilla maatalouden suuruiseksi vesistöjen kuormittajaksi. Ravinteiden lisäksi metsäojitukset kuormittavat Itämerta ja vesistöjä kiintoaineksella ja humuksella, mikä ei välttämättä näy vesien ekologisen tilan indikaattoreissa, mutta vaikuttaa merkittävästi vesistöjen virkistyskäyttöarvoon ja kansalaisten kokemukseen vesien tilasta.

Olisi aika lopettaa tuki metsätalouskäytännöille, jotka pilaavat Suomen vesistöt. Vuoden 2019 ja 2020 budjeteissa määrärahoja tälle toiminnalle on kuitenkin kasvatettu 7 miljoonalla eurolla aiemmasta, vuoden 2018 budjettiin sisältyneestä 49 miljoonasta eurosta.

Vesiensuojelun integrointi eri hallinnonalojen toimintaan

Ympäristöministeriön hallinnonalakohtaisiin tavoitteisiin on kirjattu kunnianhimoisesti, että ”Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu”. Kuitenkaan maa- ja metsätalousministeriön hallinonalan tavoitteisiin ei ole kirjattu mitään vesien- tai Itämeren suojeluun liittyvää tavoitetta, ainoastaan nykytilaa koskeva lausuma, jonka mukaan ”Maatalouden ravinnepäästöt maaperään ja vesistöihin ovat vähentyneet maaseutuohjelman toimenpiteiden, ympäristötietoisuuden ja -osaamisen lisääntymisen, kulutustottumusten muutosten sekä uusien tarkennettujen tuotantomenetelmien ja luomutuotannon lisääntymisen seurauksena.”

Merkittävää vähenemistä maatalouden ravinnepäästöissä ei kuitenkaan ole tapahtunut ja esimerkiksi Itämerta kuormittavasta fosforista 62% tulee edelleen maataloudesta. Kun vesistöjen ja Itämeren tila on ollut kansalaisten suurena huolenaiheena kahden viime kesän aikana – jopa niin, että edellinen hallitus on käynnistänyt vesiensuojelun tehostamisohjelman, jota nykyinen hallitus jatkaa – olisi toivottavaa, että pyrkimys vesistöjen hyvän tilan saavuttamiseksi näkyisi myös sen hallinnonalan tavoitteissa, joka aiheuttaa kuormittavista ravinnepäästöistä valtaosan. Tässä tulee esiin vesiensuojelupolitiikan kipupiste: pienellä,

vesien tilan korjaaviin toimenpiteisiin kohdennetulla rahoituksella ympäristöministeriön hallinnonalalla ei voida korjata sitä isoa vaikutusta, mikä tulee maa- ja metsätaloudesta, jonka tavoitteisiin vesiensuojelua ei ole kirjattu.

Vastaavasti Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville asetetuissa tulostavoitteissa ei näy mitenkään vesiensuojelu. Kuten yllä on perusteltu, metsätalous on Suomessa suuri vesistöjen ja Itämeren kuormittaja, ja siksi on tärkeää, että Metsähallituksen toiminnassa priorisoidaan vesistökuormitusta vähentäviä toimintatapoja kuten ojitusten välttämistä sekä metsien jatkuvapeitteistä hoitoa avohakkuiden sijaan.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala – vesiensuojelua edistävät toimet

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala on Itämeren ja vesien suojelun kannalta keskeinen, koska pääosa vesistöjen kuormituksesta syntyy kyseisen hallinnonalan alaisesta toiminnasta.

Yksi merkittävimmistä keinoista vaikuttaa maatalouden kuormitukseen on maatalouden ympäristökorvausjärjestelmä, jonka tehokkuuden lisäämiseen ja vesiensuojeluhyötyjen kannalta tehokkaampaan kohdentamiseen säätiömme on useissa aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota. Kun ympäristökorvausjärjestelmää nyt seuraavaa tukikautta varten valmistellaan, uudistamme aiemman toiveemme. On oleellista, että ympäristökorvausta ei kohdenneta tulontuenomaisesti kaikille viljelijöille, vaan tehokkaasti suurimpia yhteiskunnallisia vesiensuojeluhyötyjä tuottaviin toimiin. [1]

Ympäristökorvausjärjestelmään liittyen tulo- ja menoarvion kohdassa *43. Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit* ympäristökorvauksia näytetään pienennettävän erittäin merkittävästi: vuosina 2018 ja 2019 myönnetystä 290 710 miljoonasta eurosta vain 153 200 miljoonaan euroon vuonna 2020, mikä on 47% vähennys aiempaan tasoon. Vesiensuojelun kannalta tämä on iso takaisku, koska ympäristökorvausjärjestelmän avulla toteutetut vesiensuojelutoimet ovat olleet avainasemassa maatalouden ravinnepäästöjen vähentämisessä, vaikka niiden kohdennus ja tehokkuus ovatkin jättäneet toivomisen varaa. Siltä osin, kun korvausten leikkaaminen tulee vähentämään maataloudessa tehtäviä vesiensuojelutoimia, tulee ympäristökorvausten väheneminen syömään vesiensuojelun tehostamisohjelman ja vesien- sekä merensuojelun toimenpideohjelmien avulla saatavia hyötyjä, mikä osoittaa jälleen sektorit ja hallinnonalat ylittävän kokonaistarkastelun tärkeyden vesiensuojelussa.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala - kalatalous

Kotimaisen, kestävästi pyydetyn villikalan syöminen on yksi tehokkaimmista keinoista vähentää vesistöihin jo päätyneitä ravinteita. Vuosittain kalastuksen mukana arvioidaan poistuvan vesistöistä ja Itämerestä 700 tonnia rehevöittävää fosforia, mikä vastaa lähes

[1] Uuteen ympäristökorvausjärjestelmään ehdotetuista toimista haluamme erikseen nostaa esille lannan vastaanottotuen kehittämisen kasvinviljelijöille, koska yksi ravinnevalumien juurisyistä on peltojen korkea fosforipitoisuus, jota eläintuotannosta syntyvän lannan keskittyminen esimerkiksi Saaristomeren valuma-alueelle pitää yllä. Nykyisessä ympäristökorvausjärjestelmässä lannan vastaanottamisen tukemiseen luotu järjestelmä ei ole toimiva (vaadittu korkea hehtaarikohtainen kuutiolevitysmäärä estää käytännössä toimenpiteen käytön).

kaksinkertaisesti Suomelle Itämeren suojelusopimuksessa asennettua vuotuista fosforin lisävähennystavoitetta.

Siksi toivomme, että momentilta *62. Elinkeinokalatalouden edistäminen*, jolle on myönnetty 21 488 000 euroa, voitaisiin tukea aiempaa huomattavasti laajemmin myös kotimaisen kalan ja muidenkin kalojen kuin silakan käytön edistämistä. Esimerkiksi rehevöitymisen myötä lisääntyneen särkikalan kalastaminen parantaa monin tavoin Itämeren tilaa ja toisin kuin kiintiöidyn silakan kalastus, lisää myös aidosti ravinnepoistumaa merestä. Lisäksi, etenkin kohdistuessaan pienimuotoiseen rannikkokalastukseen suurten kaupallisten troolialusten sijaan, se tukee myös perinteisen ammattikalastuselinkeinon ja saaristolaiskulttuurin säilymistä.

Ympäristöministeriön hallinnonala – vesien ja Itämeren suojelu

Edellisen hallituksen käynnistämä ja nykyisen hallituksen jatkama vesiensuojelun tehostamisohjelma on säätiömme näkökulmasta tarpeellinen. Edellisen hallituksen aikana käynnistynyt RAKI- eli ravinteiden kierrätyksen ohjelmakin oli toki tervetullut, mutta koska kaikki ravinteiden kierrätys ei suoraan edistä vesistöjen ja Itämeren tilan paranemista, on meistä ollut tarpeen käynnistää myös nykyisen kaltainen, välittömästi vesien tilan parantamiseen tähtäävä ohjelma.

Edellisen hallituksen luoma 15 miljoonan euron vuotuinen rahoituskehys näyttää säilyneen ennallaan, joskin rahan jako usealle eri momentille tekee sen hahmottamisen hieman hankalaksi. Tulkintani mukaan momentit *61. Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen* (vesiensuojelun tehostamisohjelma 9 000 0000 euroa), *22. Eräät ympäristömenot* (vesiensuojelun tehostamisohjelma 3 000 0000 euroa) ja MMM:n hallinnonalan *21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot* (vesiensuojelun tehostamisohjelma 3 000 0000 euroa) sisältävät ohjelman rahoituksen. Nämä tukevat momentille 22. myönnettyä Itämeren ja vesien suojelun edistämistä (6 890 000 euroa) sekä momentilla 61. vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteuttamista (1 521 000 euroa). On tosin vaikeaa arvioida, kuinka paljon kokonaisrahoitus vesiensuojeluun on kasvanut, koska momentin 61. kokonaisrahoitus on noussut vuodesta 2018 vain 6,5 milj. euroa vesiensuojelun tehostamisohjelman 9 milj. lisäeurosta huolimatta.

Riittävän rahoituksen säilymisen lisäksi on merkittävää, miten vesiensuojelun tehostamisen toimet kohdentuvat. Sitä on tulo- ja menoarviosta mahdotonta päätellä, etenkin kun rahoitus jakautuu eri momenttien välillä. Perusteluissa on kuitenkin todettu, että ”Vesiensuojelun tehostamisohjelmalla vahvistetaan vuoteen 2021 ulottuvien vesien ja merenhoidon suunnitelmien toimeenpanoa laajentamalla vaikuttavampien toimien käyttöönottoa.” Pidämme toimien vaikuttavuuden korostamista äärimmäisen tärkeänä, jotta vaikutuksia huonossa tilassa oleviin rannikkovesiin ja sisävesistöihin saadaan aikaan myös lyhyellä aikavälillä. Siksi tehokkaaksi, toimivaksi ja edulliseksi todettua peltojen kipsikäsittelyä tulee ohjelman rahoituksella jatkaa Itämeren valuma-alueella.

Vaikka se ei käy budjetin perusteluista ilmi, kipsikäsittelyyn on nyt käsittääksemme myönnetty vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoitusta 22 miljoonaa euroa, jolla saadaan ympäristöministeriön mukaan käsiteltyä 50 000 ha Saaristomeren peltopinta-alaa. Saaristomeren valuma-alueella jää tällöin vielä kipsikäsittelemättä 100 000 ha soveltuvaa peltoa, jonka käsitteleminen on keskeistä meren tilan parantamiseksi. Siten toimintaa tulee jatkaa tehostamisohjelman lisärahoituksella merialueista huonoimmassa tilassa olevalla

Saaristomeren rannikkoalueella. Kipsikäsittely on tämänhetkisistä vesiensuojelumenetelmistä ainoa tutkitusti nopeasti ja tehokkaasti fosforipäästöjä vähentävä toimi, joten sen kansallinen lisärahoitus Saaristomerellä on turvattava.

Ympäristöministeriön hallinnonala - ympäristöhallinnon rahoitus

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen riittävä toimintamenorahoitus, minkä tämä talousarvio näyttää turvaavan, on perusedellytys pitkäjänteisen ja riippumattoman, tutkimukseen perustuvan Itämeren ja vesiensuojelun toteuttamiselle Suomessa ja myös kaltaistemme yksityisen sektorin toimijoiden työn kannalta keskeistä. Edellisen hallituksen esitykset näiden lakkauttamiseksi olivat mielestämme harkitsemattomia tilanteessa, jossa valtaosa suomalaisista pitää vesistöjen, Itämeren ja ympäristön tilaa merkittävinä yhteiskunnallisina kysymyksinä. Myös ELY-keskusten toimintamenojen rahoitus on pidetty ennallaan, mitä pidämme alueellisen vesiensuojelun kannalta tärkeänä. Aiemmat rahoitusleikkaukset ja jatkuvat organisaatiomuutokset ovat näkyneet ikävällä tavalla aluetason Itämeren ja vesiensuojelun toteutumisessa.

Lisätiedot:

Marjukka Porvari
Johtaja/Puhdas Itämeri -hankkeet
John Nurmisen Säätiö
puh. 041-549 1535
marjukka.porvari(at)jnfoundation.fi